

Tolkning – en udfordring for retssikkerheden?

Af specialkonsulent Tine Birkelund Thomsen, og specialkonsulent Line Vikkelsø Slot, ph.d., begge Institut for Menneskerettigheder

Retssikkerheden er udfordret i straffesager, der indebærer tolkning på et af flygtninge- eller indvandrersprogene. Årsagen er, at der i danske retssale i et vist omfang anvendes tolke, som hverken er uddannet i tolkning eller sprog. Dokumenterede kompetencer inden for sprog og/eller tolkning er ikke p.t. en forudsætning for, at en person kan fungere som tolk i en straffesag. Både dommere, advokater og anklagere oplever, at tolkebistanden kan være hæftet med fejl, mangelfuld eller uprofessionel. Så længe vi i Danmark tillader anvendelsen af ikke-uddannede tolke, risikerer vi, at borgere med tolkebehov ikke får en retfærdig rettergang efter den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 6, stk. 3, litra e.

1. Indledning

I det danske retsvæsen anvendes i et vist omfang tolke, der ikke er uddannet i hverken sprog eller tolkning, når der i straffesager er behov for tolkebistand på et af flygtninge- og indvandrersprogene.¹ Det kan betyde, at tolkene savner sproglige kompetencer og/eller tolkekompetencer og professionalisme. At tolkningen er korrekt, er imidlertid en vigtig forudsætning for, at en dommer kan dømme en sag på et korrekt og oplyst grundlag.

En rapport offentliggjort af Institut for Menneskerettigheder i januar 2016,² der bygger på udsagn fra domme-

re, advokater og anklagere,³ viser, at både dommere, anklagere og advokater udtrykker bekymring. En anklager kan f.eks. berette om en sag, hvor tolken var »så rystende ringe«, at det endte med, at anklageren selv måtte tolke. Flere er betænkelige ved, at strafferetlige spørgsmål risikerer at blive afgjort på et tvivlsomt grundlag. Som en anklager formulerer det: »der er de dage, hvor det bare har været sådan en grim oplevelse, og man går derfra med lidt halvondt i maven«.

Såvel advokater, anklagere og dommere har fundet anledning til at gribe ind. Det fremgår, at indgrebene har været betinget af den enkelte muligheder for at gennemskue fejl og mangler forbundet med tolkningen. Tilfældigheder synes således at være afgørende for, om fejl og mangler ved tolkningen bliver opdaget, hvilket skal ses i sammenhæng med, at de færreste dommere, advokater eller anklagere behersker de fremmedsprog, der tolkes til og fra – det være sig tyrkisk, arabisk, somali eller et fjerde. Derfor vil de sjældent være i stand til at opdage, hvis der forekommer fejl. Ofte er det kun tolken, der kan vide, om en oversættelse er retvisende. Hvis ikke tolkens adfærd vækker undren, og de professionelle aktører i retten ikke behersker det fremmedsprog, der er i spil, er der for så vidt intet der står i vejen for, at straffesager ved danske domstole afvikles på et usikkert grundlag.⁴

Rapporten viser, at der er problemer med tolkning i retsvæsenet. Hvor udbredte de er, giver den ikke svar på. Indtrykket er, at spændvidden blandt tolke inden for de forskellige flygtninge- og indvandrersprog er betydelig. En vigtig pointe synes imidlertid at være, at meget erfarne tolkebrugere alene er i stand til at nævne to-tre tolke, der er rigtig dygtige inden for de sprog, de oftest er i berøring med.

1. Ifølge Translatørforeningens Tolkeudvalgs faktaark »Tolkning i Danmark kræver certificering« er det sandsynligt, at omkring 80 procent af tolkene på Rigspolitiets tolkeoversigt ikke er i besiddelse af dokumenterede kompetencer (ingen uddannelse eller eksamen) i tolkning og/eller sprog.
<http://tolkelisten.dk/onewebmedia/Faktaark%202014.pdf>. Dette bekræftes i afsnit 2.2 i rapporten »Tolkning i retsvæsenet«, Institut for Menneskerettigheder, 2015, hvor det fremgår, at ca. 2.270 tolke ud af i alt ca. 2.970 tolke på Rigspolitiets Tolkeoversigt befinder sig i kategorien »øvrige tolke«. Samtidig dækkes, ifølge Translatørforeningens Tolkeudvalgs faktaark, de fleste af de sprog, der er behov for i retten, hos politiet, i Udlændingestyrelsen etc., af ovennævnte 80 procent tolke.

2. »Tolkning i retsvæsenet«, Institut for Menneskerettigheder, 2015. Denne artikel bygger på rapporten, der er forfattet af Line Vikkelsø Slot og Tine Birkelund Thomsen.

3. »Tolkning i retsvæsenet«, Institut for Menneskerettigheder, 2015, kapitel 3 – Metode, s. 19 ff. Dataindsamlingen er gennemført i samarbejde med lektor, ph.d. Tina Paulsen Christensen, Aarhus Universitet.

4. For en mere fylldig analyse af datamaterialet henvises til rapporten »Tolkning i retsvæsenet«, Institut for Menneskerettigheder, 2015.

I 2015 blev der ifølge Domstolsstyrelsen anvendt tolke i 6.178 straffesager. Af gode grunde kender vi ikke omfanget af straffesager, hvor tolkningen måtte have haft indflydelse på sagens afvikling – eller udfald.

Det centrale spørgsmål, der diskuteres i denne artikel, er, om de rammer, det danske retsvæsen tilbyder en tiltalt med behov for tolkebistand, reelt sikrer, at vedkommende opnår en retfærdig rettergang.

For at besvare dette spørgsmål gennemgås først det menneskeretlige princip om retten til retfærdig rettergang og tolkebistand. Efterfølgende gennemgås dansk rets regler om tolkebistand, og der foretages en vurdering af, om danske regler og praksis er i overensstemmelse med EMRK's regler om retten til en retfærdig rettergang. Afslutningsvist gives der et bud på, hvordan vi i højere grad sikrer, at tolke besidder de fornødne kompetencer, således at vi i Danmark sørger for at alle – uanset sprog og nationalitet – får en retfærdig rettergang.

2. Det menneskeretlige princip om retten til retfærdig rettergang og tolkebistand

Retten til retfærdig rettergang er en grundlæggende rettighed i alle retsstaten og en klassisk menneskeretlighed, som med nuanceforskelle går igen i alle centrale menneskeretskonventioner om borgerlige og politiske rettigheder.⁵

Retten til retfærdig rettergang indebærer bl.a., at grundlæggende retssikkerhedsgarantier skal overholdes, når straffesager prøves ved domstolene. Rettigheden indebærer derfor – meget naturligt – også en ret til tolkebistand for personer, der anklages for en forbrydelse, og som ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten.

I EMRK artikel 6, stk. 3, litra e, er det bestemt, at enhver, der er anklaget for en forbrydelse, har ret til tolkebistand, hvis vedkommende ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten. Formålet med bestemmelsen er dels at sikre, at den anklagede har en forståelse af, hvad der foregår under straffesagen, dels at den anklagede kan gøre sig forståelig for retten.

Det er ikke muligt præcist at angive hvilken grad af mangel på sprogbeherskelse, der udløser retten til tolkebistand. Det generelle kriterium må dog antages at være, at den anklagede skal kunne deltage i sagen på en måde, der sikrer en retfærdig rettergang. Der foreligger kun begrænset dansk retspraksis på området. I straffesagen U 1997.1422/1 V blev byrettens dom ophævet, fordi en tolk burde have medvirket. Anklagede, der var født i Iran og kommet til Danmark i 1989, var i byretten dømt for overtrædelse af bl.a. straffelovens § 191 om overdragelse af narkotika og straffet med fængsel i 3 år 11 måneder og udvist for bestandig. Der havde ikke medvirket tolk ved byrettens behandling af sagen. Under anken forlangte an-

klagede dommen ophævet. Landsretten udtalte, at bestemmelsen i EMRK artikel 6, stk. 3, litra e, om ret til tolkebistand, er en væsentlig straffeprocessuel retssikkerhedsgaranti og et centralt element i beskyttelsen efter artikel 6. Efter det indtryk, anklagede havde givet under landsretssagens behandling, og den forklaring, han havde afgivet – til dels under medvirken af tolk – sammenholdt med sagens karakter, fandt landsretten, at der burde have medvirket tolk også ved byrettens behandling af sagen. Dommen blev derfor ophævet og hjemvist til byretten til fornyet behandling.

Myndighedernes pligt er ikke begrænset til at udpege en tolk. Myndighederne har også, hvis der er konkret anledning hertil, en pligt til at sikre sig, at den tolkebistand, den anklagede får, er tilstrækkelig, og myndighederne må om nødvendigt skaffe anden tolkning. Den nationale dommer har endvidere en pligt til at føre kontrol med, at tolkebistanden er tilstrækkelig, hvis omstændighederne giver anledning til mistanke om problemer. Der foreligger en del retspraksis fra Den Europæiske Menneskeretsdomstol (EMD) på området. I Cuscani mod England⁶ statue-rede EMD krænkelse i et tilfælde, hvor en dommer i et tidligere retsmøde havde fået et klart indtryk af, at den anklagede havde forståelsesproblemer, og derfor havde besluttet, at en tolk skulle være til stede. I et efterfølgende retsmøde, hvor der ikke var tolk tilstede, lod dommeren sig overbevise om, at forsvareren var i stand til at oversætte i nødvendigt omfang, og at den anklagede om nødvendigt kunne få bistand fra sin bror. Domstolen udtalte, at det var dommerens ansvar i samråd med den anklagede at vurdere dennes behov for tolkebistand. Der var tale om en alvorlig anklage med risiko for en langvarig fængselsstraf, og dommeren burde derfor have foranlediget, at en tolk var til stede. Krænkelse blev ligeledes statueret i Amer mod Tyrkiet,⁷ fordi dommeren ikke nærmere havde undersøgt den anklagedes påstand om, at han ikke i tilstrækkelig grad forstod tyrkisk.

EMRK stiller ikke krav om, hvordan tolkningen skal finde sted, f.eks. om der skal ske simultantolkning eller efterfølgende oversættelse i summarisk form, når blot det kan lægges til grund, at tolkebistanden har været tilstrækkelig, ligesom konventionen ikke opstiller egentlige krav til tolkens uddannelse. Det afgørende er, om den konkrete tolkning har en sådan kvalitet, at det må antages, at den anklagedes retssikkerhed ikke er blevet forringet som følge af, at han ikke behersker retssproget.⁸

I Kamasinski mod Østrig⁹ udtalte EMD, at myndigheden, der antager tolken, har en pligt til at sørge for, at kvaliteten er tilfredsstillende, herunder i benægtende fald at skifte tolken ud. Domstolen afviste imidlertid at tage stil-

5. FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder (særligt artikel 14), Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (særligt artiklerne 6, 7 og 13), det afrikanske charter om menneskers og folks rettigheder (særligt artiklerne 3, 7 og 26) og den amerikanske konvention om menneskerettigheder (særligt artiklerne 8, 9 og 25).

6. Cuscani mod Storbritannien, dom af 24. september 2002, app. nr. 32771/96.

7. Amer mod Tyrkiet, dom af 13. januar 2009, app. nr. 25720/02.

8. Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere, 3. udgave, 2010, s. 549.

9. Kamasinski mod Østrig, dom af 19. december 1989, app. nr. 9783/82.

ling til, om det østrigske system vedrørende antagelse af tolke var i overensstemmelse med menneskerettighederne, og begrænsede sin prøvelse til, om tolkningen i det konkrete tilfælde havde været effektiv. Der kan heraf formentlig konkluderes, at der ikke i medfør af artikel 6, stk. 3, litra e, kan udledes et generelt krav om tolkningens kvalitet eller specifikke krav til f.eks. tolkens uddannelsesmæssige baggrund.

3. Reglerne i dansk ret om tolkebistand

3.1. Retsplejelovens § 149 om tolkebistand

I dansk ret er spørgsmålet om tolkning og oversættelse bl.a. reguleret af reglen i retsplejelovens § 149, der fastslår, at retssproget er dansk, og at afhøring af personer, der ikke behersker dansk, så vidt muligt skal ske ved hjælp af en uddannet translator el.lign.

Forud for den 1. januar 2016 skulle tolkning, ifølge retsplejelovens § 149, stk. 1, så vidt muligt ske ved hjælp af en »translator«. Den 1. januar 2016 blev bestemmelsen ændret. I dag er kravet således, at der så vidt muligt skal anvendes »uddannede translatorer el.lign.« Samtidig blev lov om tolke og translatorer ophævet. Denne ændring medførte, at der ikke længere kræves en beskikkelse fra en offentlig myndighed for at kunne kalde sig translator, men at det fortsat vil være muligt at uddanne sig til translator.¹⁰

Med ændringen af retsplejelovens § 149, stk. 1, forudsættes, at der tages udgangspunkt i de eksamenskrav, som tidligere gjaldt for, at en person kunne blive beskikket translator, når det skal vurderes, om en person er uddannet translator el.lign. For at en person kan anses for at være uddannet translator, skal vedkommende således – som tidligere – enten have gennemført en erhvervsproglig kandidateksamen (2 sprog – cand.ling.merc.) aflagt ved et universitet, for så vidt angår det sprog, hvori der er aflagt eksamen som hovedsprog, eller en translatoreksamen aflagt ved et universitet, som kan ligestilles hermed, herunder f.eks. personer som i udlandet har fået en uddannelse, der findes at kunne ligestilles med en af de nævnte uddannelser.¹¹

Der er således ikke tilsigtet ændringer i forhold til domstolens anvendelse af tolke og translatorer i praksis. Det forudsættes, at domstolene også i fremtiden så vidt muligt anvender translatorer, ligesom domstolene må antages i praksis i vidt omfang at anvende tolke fra Rigspolitiets tolkeoversigt, jf. nærmere herom nedenfor i afsnit 3.3.

Som det fremgår, skal tolkning »så vidt muligt« ske ved hjælp af en translator. Det er dermed forudsat, at retten ikke altid vil have mulighed for at anvende en translator.

Højesteret har i straffesagerne U 1985.1052 H og U 1999.881 H haft lejlighed til at tage stilling til, hvilke krav retsplejeloven stiller til tolkenes uddannelse. Højesteret har i disse sager udtalt, at der så vidt muligt skal anvendes en translator frem for en tolk, der ikke er trans-

lator. Da tolkningen i de foreliggende tilfælde var foretaget af en person, hvis kvalifikationer til at foretage tolkning, der ikke kunne herske tvivl om, var der imidlertid ikke grundlag for at antage, at tiltalte som følge af mangelfuld tolkning ikke havde fået en retfærdig rettergang.

For så vidt angår tolkningens kvalitet, er der ikke regler i dansk ret, der fastlægger specifikke kvalitetskrav til den tolkning, der ydes i retten. Det følger af retsplejelovens § 149, stk. 1, at afhørte så vidt muligt skal bistås af en uddannet translator el.lign., men der består ikke et ubetinget krav herom. Praksis tyder på, at en overvejende del af de tolke, der anvendes ved retterne, ikke er beskikkede translatorer eller har gennemgået nogen tolkeuddannelse.¹²

3.2. Uddannelse af tolke på flygtninge og indvandrersprogene

Mulighederne for at uddanne sig til tolk i Danmark på et af flygtninge- og indvandrersprogene har været begrænsede, og der findes ikke i øjeblikket noget offentligt uddannelses-tilbud på disse sprog. Ifølge rapporten »Tolkning i den offentlige sektor« har langt de fleste tolke, anslået 85-90 procent, der leverer tolkning til den offentlige sektor, ingen tolke- og/eller sproguddannelse.¹³ Rapporten konkluderer dette på baggrund af en analyse, hvori en række parametre holdes op mod hinanden. Således tager analysen højde for, hvilke tolkesprog der oftest anvendes, uddannelsesinstitutionernes udbud af bachelor- og kandidatuddannelser i sprog (typisk kun udbud i de europæiske hovedsprog) og det anslåede antal statsautoriserede translatorer og tolke og statsprøvede tolke, herunder tolke, som har bestået første år af uddannelsen til statsprøvet tolk.

Således synes der at være en væsentlig kontrast mellem behovet for tolke, der er kompetente til at tolke, og antallet af uddannede tolke på de mest efterspurgte tolkesprog.¹⁴

3.3. Rigspolitiets tolkeoversigt

Rigspolitiet administrerer en tolkeoversigt,¹⁵ der alene er tilgængelig for institutioner under Justitsministeriet og domstolene, som i vidt omfang benyttes af domstolene, når der skal anvendes tolk under en straffesag. Rigspolitiets tolkeoversigt er det eneste danske tolkeregister.

Af tolkeoversigten fremgår bl.a. oplysninger om tolkens uddannelsesmæssige baggrund som tolk, oprindelsesland og modersmål.¹⁶ Tolkene er inddelt i fire niveauer: translatorer – ca. 240, statsprøvede tolke – ca. 60, anden videregående uddannelse – ca. 400, øvrige tolke – ca. 2.270.¹⁷

12. Retstolkens rolle, Tina Paulsen Christensen og Bodil Martinsen, Aarhus Universitet, 2012, s. 8, og »Tolkning i retsvæsenet«, Institut for Menneskerettigheder, 2015, s. 13-15.

13. »Tolkning i den offentlige sektor« af Graversen, Jacobsen og Jappe, Translatorforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 9 og 12.

14. »Tolkning i den offentlige sektor« af Graversen, Jacobsen og Jappe, Translatorforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 11-14.

15. Jf. retsplejelovens § 59 og bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt.

16. Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt § 2, stk. 1.

17. De konkrete oplysninger om tolkeoversigten stammer fra en telefonsamtale den 5. oktober 2015 med Anders Jørgensen, Centerchef i Rigspolitiet.

10. Lovforslag nr. L 153, FT 2014-15, almindelige bemærkninger pkt. 2.6.2.

11. Lovforslag nr. L 153, FT 2014-15, almindelige bemærkninger pkt. 2.7.2.

Der er optaget næsten 3.000 tolke på tolkeoversigten, som dækker ca. 145 sprog og dialekter – herunder de europæiske hovedsprog. Da kategorien »øvrige tolke«, som tæller ca. 2.270 personer dækker over tolke, der enten har et givet fremmedsprog som deres modersmål og behersker dansk i skrift og tale eller tolke, der har et givet fremmedsprog som deres modersmål, men som ikke fuldt ud behersker dansk,¹⁸ forholder det sig med overvejende sandsynlighed sådan, at omkring 80 procent af tolkene på Rigspolitiets tolkeoversigt ikke er i besiddelse af dokumenterede kompetencer (dvs. uddannelse eller eksamen) i tolkning og/eller sprog. Samtidig varetages efter alt at dømme¹⁹ de fleste af de tolkninger, der er behov for i retten, hos politiet, i Udlændingestyrelsen etc., af ovennævnte 80 procent tolke.

Et af de store problemer i forhold til tolkeoversigten synes at være, at Rigspolitiets godkendelse af en tolk ikke er ensbetydende med, at tolken er kvalificeret til at tolke i det/de pågældende sprog, idet tolke uden tolke- og/eller sproguddannelse ikke afkræves dokumentation for deres kompetencer. Deres kundskaber i dansk og fremmedsproget, herunder i den anvendte terminologi, testes ej heller i tilstrækkeligt omfang til at sikre, at tolkene rent faktisk kan håndtere de påkrævede tolkeopgaver.²⁰

4. Er danske regler og praksis i overensstemmelse med EMRK's princip om retten til en retfærdig rettergang

Der er ikke i dansk ret regler, der fastlægger specifikke kvalitetskrav til den tolkning, der ydes i retten. Det følger af retsplejelovens § 149, stk. 1, at afhørte så vidt muligt bistås af en uddannet translator el.lign. Der består ikke et ubetinget krav herom. Spørgsmålet er, om der af EMRK artikel 6, stk. 3, litra e, kan udledes et generelt krav til tolkningens kvalitet eller tolkens uddannelsesmæssige baggrund. Dette spørgsmål må formentlig besvares benægtende.

I Kamasinski mod Østrig²¹ udtalte EMD således, at myndigheden, der antager tolken, har en pligt til at sørge for, at kvaliteten er tilfredsstillende, herunder i benægtende fald at skifte tolken ud. Domstolen afviste imidlertid at tage stilling til, om det østrigske system vedrørende antagelse af tolke var i overensstemmelse med menneskerettighederne, og begrænsede sin prøvelse til, om tolkningen i det konkrete tilfælde havde været effektiv.

Heller ikke for så vidt angår tolkens uddannelsesmæssige baggrund, kan der formentlig udledes et generelt krav. I retsplejelovens § 149, stk. 1, er endog fastsat et mere restriktivt udgangspunkt end i EMRK, idet tolkebistanden som udgangspunkt skal ydes af en uddannet translator el.lign. I de føromtaltte højesteretsager er det i

overensstemmelse hermed slået fast, at der så vidt muligt skal anvendes en translator frem for en tolk, der ikke er translator. Hvis det konkret kan lægges til grund, at den tolk, der anvendes, er fuldt kvalificeret til at foretage tolkningen, er der imidlertid ikke grundlag for at antage, at tiltalte ikke har fået en retfærdig rettergang.

Sammenfattende kan det forhold, at der ikke er fastsat krav om tolkningens kvalitet eller absolutte krav til tolkens uddannelsesmæssige baggrund, formelt set ikke anses for at være i strid med Danmarks menneskeretlige forpligtelser. Set i forhold til disse regler er det afgørende kriterium, om den konkrete tolkning har været tilstrækkelig, således at tiltaltes retssikkerhed ikke er blevet forringet som følge af, at han ikke behersker retssproget.

Praksis tyder imidlertid på, at en overvejende del af de tolke, der anvendes ved retterne, ikke er beskikkede translatoer eller har gennemgået nogen tolkeuddannelse.²² I den føromtaltte undersøgelse foretaget blandt både dommere, advokater og anklagere udviser flere bekymring og er betænkelige ved, at strafferetlige spørgsmål risikerer at blive afgjort på et tvivlsomt grundlag. Samtidig forholder det sig sådan, at omkring 80 % af tolkene på Rigspolitiets tolkeoversigt ikke er i besiddelse af dokumenterede kompetencer i tolkning og/eller sprog. Det må derfor antages, at der består en væsentlig risiko, at der ved de danske domstole rent faktisk træffes afgørelser, hvor tolkningen ikke har den fornødne kvalitet, og hvor den tiltaltes retssikkerhed dermed bliver forringet som følge af, at han eller hun ikke behersker retssproget.

Selv om der ikke er grundlag for at hævde, at Danmarks menneskeretlige forpligtelser medfører, at Danmark er forpligtet til at opstille mere specifikke krav til tolkens uddannelsesmæssige baggrund, viser ovennævnte tal og undersøgelse imidlertid, at vi – så længe vi tillader anvendelsen af ikke-uddannede tolke – risikerer, at en tiltalt med tolkebehov ikke får en retfærdig rettergang efter den EMRK artikel 6, stk. 3, litra e.

5. Konklusion og løsningsforslag

Denne artikel diskuterer, om de rammer, det danske retsvæsen tilbyder en tiltalt med behov for tolkebistand, reelt sikrer, at vedkommende opnår en retfærdig rettergang.

Udgangspunktet er, at det danske retsvæsen i et vist omfang anvender tolke, der ikke er uddannet i hverken sprog eller tolkning, når der i straffesager er behov for tolkebistand, og det kan betyde, at tolkene savner sproglige kompetencer, tolkekompetencer og professionalismisme.

Tolken kan i praksis være den eneste i retslokalet med et overblik over, hvilket niveau tolkningen faktisk befinder sig på, da det som udgangspunkt er vanskeligt for de juridiske tolkebrugere at vurdere et fremmedsprog, de ikke har kendskab til og ikke behersker.

Hvorvidt der under afviklingen af en sag er en juridisk tolkebruger til stede, der er i stand til at gennemskue fejl

22. Retstolkens rolle, Tina Paulsen Christensen og Bodil Martinsen, Aarhus Universitet, 2012, s. 8 og »Tolkning i retsvæsenet«, Institut for Menneskerettigheder, 2015, s. 13-15.

18. Bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt § 6, stk. 2 og 3.

19. <http://tolkelisten.dk/onewebmedia/Faktaark%202014.pdf>.

20. »Tolkning i den offentlige sektor« af Graversen, Jacobsen og Jappe, Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 14.

21. Kamasinski mod Østrig, dom af 19. december 1989, app. nr. 9783/82.

og mangler forbundet med tolkningen og vælger at gøre opmærksom på det, hviler i et vist omfang på tilfældigheder. Såfremt tolken ikke påkalder sig opmærksomhed, og afhøringen tilsyneladende forløber problemfrit, er der reelt intet, der kan hindre, at straffesager ved de danske domstole afvikles på et usikkert grundlag.

Ifølge EMRK er det afgørende kriterium, om den konkrete tolkning har været tilstrækkelig, således at tiltaltes retssikkerhed ikke er blevet forringet af, at han ikke behersker retssproget. Så længe vi i Danmark tillader anvendelsen af ikke-uddannede tolke, risikerer vi, at borgere med tolkebehov ikke får en retfærdig rettergang.

Artiklen peger således på, at der i forbindelse med tolkede straffesager *kan* være retssikkerhedsmæssige problemer, hvis omfang vi ikke kender.

5.1. Myndighedernes opmærksomhed på tolkeproblematikken

Fra myndighedsside er man opmærksom på, at tolkebistand i retssager er et område, der knytter sig visse problemer til. Således har man gennem årene nedsat flere udvalg, der har haft til opgave at granske problematikkerne. Ind til videre har dette dog ikke resulteret i et reelt kvalitetsløft.

I 2003 gjorde en arbejdsgruppe under Domstolsstyrelsen bestående af repræsentanter for dommerstanden, Domstolsstyrelsen, Advokatsamfundet og Translatørfaget i deres afrapportering opmærksom på, at der var problemer med tolkningen i retsvæsenet. Arbejdsgruppen skrev f.eks., at »mange af de tolke, der anvendes i retssager, ikke har en egentlig tolkeuddannelse«, og at det »efter arbejdsgruppens opfattelse bør overvejes, om adgangskravet til tolkeoversigten som hovedregel skal være en forudgående gennemførelse af en sproguddannelse«. ²³

Retsplejeloven blev efterfølgende ændret i 2006, så bl.a. adgang til videotolkning blev tilladt, ligesom ændringsloven formaliserede administrationen af tolkebistanden, hvorimod der ikke blev foretaget ændringer af retsplejeloven i forhold til arbejdsgruppens mere principielle overvejelser om reglernes overensstemmelse med EMRK. Det fremgår af bemærkningerne til ændringsloven, at »disse mere principielle spørgsmål om anvendelsen af tolkebistand i retssager bør indgå i Retsplejerådets igangværende arbejde med en generel reform af den civile retspleje«. Retsplejerådet er endnu ikke fremkommet med sine eventuelle betragtninger om denne problemstilling. ²⁴

I dag anvendes der fortsat tolke uden uddannelse i tolkning eller sprog i danske straffesager, og de udgør efter alt at dømme en trussel mod retssikkerheden og indebærer en risiko for, at der træffes afgørelser i strid med retten til en retfærdig rettergang.

I 2013 nedsatte Justitsministeriet »Udvalget for analyser af tolkeområdet«, som har til opgave at vurdere kvaliteten

og administrationen af tolkebistand i Danmark. Foreløbig har udvalgsarbejdet ført til udarbejdelsen af en tolkehåndbog, en vejledning og en revideret indberetningsblanket. Der er dog ikke taget fat om problemets kerne: At vi i Danmark mangler en tolkeuddannelse rettet specifikt mod de mest anvendte flygtninge- og indvandrersprog.

Deadline for udvalgets afrapportering er blevet udskudt flere gange. Ifølge oplysninger fra ministeriet forventedes arbejdet afsluttet medio 2016, men der foreligger fortsat ingen afrapportering.

5.2. Forslag til løsninger

For at sikre, at de danske domstole ikke træffer afgørelser i strid med retten til en retfærdig rettergang efter EMRK artikel 6, bør lovgiver derfor overveje, om der skal oprettes en tolkeuddannelse uden egenbetaling rettet specifikt mod de vigtigste flygtninge- og indvandrersprog. Formålet med uddannelsen skulle være at sikre et højt sprogligt niveau, kendskab til relevante fagudtryk samt færdigheder i tolkning, herunder tolketeknik og tolkeetiske regler. I den forbindelse bør det overvejes at etablere en certificeringsordning, så tolke certificeres efter endt uddannelse eller på baggrund af en prøve i tolkning og sprog, ²⁵ herunder at der oprettes et nationalt og offentligt tilgængeligt register over certificerede tolke. ²⁶

Da der stilles særlige krav til tolke, der optræder på Rigspolitiets tolkeoversigt (ren straffeattest og fravær af relationer, der kan rejse tvivl om tolkens muligheder for at agere upartisk), ²⁷ vil der formentlig fortsat være behov for, at Rigspolitiet – eller en anden instans under Justitsministeriet – administrerer en særskilt oversigt over tolke, der opfylder særlige krav. Tolke på en sådan oversigt bør – på linje med tolkene i det nationale og offentligt tilgængelige register – være certificerede. Endelig bør institutioner under Justitsministeriet og domstolene efter en overgangsperiode forpligtes til udelukkende at benytte de certificerede tolke, medmindre der ikke findes certificerede tolke inden for det sprog eller den dialekt, der skal tolkes på.

Da der både nu og fremover vil være behov for at sikre, at de tolke, der er optaget på Rigspolitiets tolkeoversigt, kan levere tolkning af tilstrækkelig kvalitet, er det vigtigt,

23. »Rapport om tolkebistand i retssager«, 2003, afgivet af Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager nedsat under Domstolsstyrelsen.

24. Lovforslag nr. L 168, FT 2005-06, almindelige bemærkninger pkt. 6.2.5.3.

25. Det er i sammenhængen relevant at henvise til den norske certificeringsordning. »Implementeringen af det norske system har medført opstartsudgifter for ca. 3,3 mio. kr. (DKK) til udviklingen af et tolkeregister og en tolkeportal, samt herefter løbende udgifter på ca. 0,2 mio. kr. (DKK) per år til den videre drift og vedligeholdelse heraf. (...) Det er usikkert, i hvilket omfang en lignende ordning i Danmark vil medføre tilsvarende udgifter, idet udgifterne vil være afhængig af den konkrete udformning heraf og de konkrete behov, fx i forhold til antal sprog og tolke. Implementeringen i Danmark vil tillige være betinget af bl.a. de eksisterende rammeforhold for ordningen, fx uddannelsesinstitutionernes rammer for at kunne udbyde en (...) tolkeuddannelse.« Socialudvalget, Alm. del spm. 500, 2013-14.

26. For inspiration til, hvordan disse anbefalinger konkret lader sig gennemføre, henvises til rapporten »Tolkning i den offentlige sektor« fra Translatørforeningens Tolkeudvalg, 2015, s. 55-56 og 59-60.

27. Se bekendtgørelse nr. 571 af 28. maj 2008 om Rigspolitiets tolkeoversigt.

at juridiske tolkebrugere er opmærksomme på den tolkebistand, de er i berøring med, og sørger for at indberette tolke, der leverer fejlbehæftet og/eller mangelfuld tolkning. Formålet er at undgå, at tolke, der savner sproglige kompetencer og/eller tolkekompetencer og professio-

nalisme, fortsat bliver tilkaldt til tolkeopgaver. Rigspoliet har i november 2015 introduceret en revideret indberetningsblanket, som kan anvendes af juridiske tolkebrugere, der ønsker at klage over en tolk.²⁸

28. Indberetningsblanketten skal udfyldes og sendes til tolk@politi.dk. På baggrund af indberetningen foretages en partshøring af tolken. Herefter foretages en samlet vurdering af indberetningen, herunder om indberetningen skal føre til en advarsel eller en sletning af tolken.